לב: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

זקן אשמאי. פי' בקונטרס אשמאי רשע[א] ועם הארץ וקשה דהיכי קאמר איסי בן יהודה דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי והלא מצוה אפילו להכותו לזאתו לזלזלו לכך פר"ת אשמאי לשון שוממין כמו פתאי שמאי דמנאות[ב] (דף לג:) כלומר בור ועם הארץ[ג] כדמתרגמינן והאדמה לא תשם (ויקרא לא) תבור (בראשית מז): **ואין** זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש כו'. לאו גזירה שוה[ד] גמורה היא דאם כן ליבעו מומחין כי התם[ה] אגא לא הוי אגא הוכחה בעלמא דזקן אשמאי אינו[ו]: **מאי** שנא דפלגינהו ש"מ דהאי לאו האי. וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ש"מ אפי' יניק וחכים ופירש בקונטרס מדקפיד קרא אחכמה ש"מ דזקן לאו אשמאי אגא בעינן חכמה בהדיה דליכא למימר ר' יוסי נמי אזקן אשמאי פליג וקאמר דלא בעינן חכמה דא"כ היינו איסי בן יהודה[ז] כן פירש הקונטרס ועוד מוסיף ר"י דליכא למימר נמי דודאי פליג ואמר זקן אשמאי מהני ואיסי פליג עליה ואומר אפי' סבי דאדמאי דהא כל שיבה בתשמע קאמר הא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן עובד כוכבים צריך לכבדו ועוד דלקמן (דף לג.) קאמר דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי אדמאי ואלו טעמא בכמה הלפתקי עדו עליהו ולא קאמר משום דאיסי[ח] ומ"ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כדפירש בקונטרס לרבי יוסי הגלילי דמרבה אפי' יניק וחכים שיבה דכתב רחמנא למה לי פשיטא כיון דאפי' יניק וחכים כ"ש שיבה וחכים דמי גרע אם הוא זקן בהדי חכם וי"ל דאי לא כתב רחמנא שיבה ה"א דניבעי זקן וחכם ממש אבל יניק וחכים לא לכבי אמת שיבה לגלויי דלא בעינן זקן וחכים אגא בחד לחוד סבי אפילו יניק וחכים ומיהו קשה דאם כן מאי קאמר אי ס"ד כדקאמר ת"ק לכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום אדרבה לא לכתוב אגא זקן דהא נמי אמר זקן בלא שיבה זקן בתשמעו זקן ממש משמע אגא ואלו זקן יניק וחכים משמע והדרת קושיא לדוכתיה ונבאה לר"י דואלו יניק וחכים צריך שיבה מופלג ולכך איצטריך שיבה אע"פ שאינו מופלג דכך לי זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג אבל אם היו שרים בחכמה היינו יניק והזקן צריך שיעמוד היינו מפני הזקן דגבי יניק צריך שיהיה מופלג בחכמה וגבי זקן אינו צריך: אין

הכא תורה דיליה היא הדר אמר רבא [ט]**אין תורה דיליה היא דכתיב** [י]**ובתורתו יהגה יומם ולילה איני והא רבא משקי בי הלולא דבריה** [יא]**ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ולרב פנחס** [יב]**בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה איקפד ואמר הנו רבנן רבנן והנו רבנן לאו רבנן ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מקמיה ואיקפד אפ"ה** [א]**הידור** [יב]**מיעבד ליה בעון אמר רב אשי אפילו למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול מיתיבי מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית** [ב]**המשתה בנו של רבן גמליאל והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו נתנו לר' יהושע וקיבלו אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע אנו יושבין ורבן גמליאל** [יג]**(רבי) עומד ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששמש** [יד]**(אברהם גדול ממנו ושמש) אברהם גדול הדור היה וכתוב בו** [1]**והוא עומד עליהם ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביים ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אלא אי איתמר הכי איתמר** [טו]**אמר רב אשי אפילו למ"ד** [2]**נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול** [3]**מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר** [3]**שום תשים עליך מלך** [טז]**שתהא אימתו עליך:** [יז]**ת"ר** [4]**מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר** [5]**אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר** [יח]**אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר** [6]**ה' קני ראשית דרכו יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת** [ה]**לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור** [יט]**יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל תקום ויראת** [יא]**דבר המסור ללב נאמר בו יראת מאלהיך** [יב]**רבי שמעון בן אלעזר אומר** [יג]**מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום** [יד]**אפילו כל שיבה במשמע רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איכא בינייהו יניק וחכים ת"ק סבר יניק וחכים לא רבי יוסי הגלילי סבר** [טו]**אפילו יניק וחכים מ"ט דרבי יוסי הגלילי אמר לך אי ס"ד כדקאמר ת"ק א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת מ"ש דפלגינהו רחמנא למימר דהאי לאו האי ואלו האי ש"מ אפי' יניק וחכים ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת** [טז]**ותנא קמא מ"ט אי ס"ד כדקאמר רבי יוסי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני**

הכא תורה דיליה היא. בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה: **וכתורתו יהגה.** כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו: **רבנן.** אתם חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני ורבנן מבייכם דקמו מפני לאו רבנן גינהו וכלשון תימה אמר להם: **הידור.** לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו: **לא נדמו לו אלא לערביים.** שאמר להם ורחלו רגליכם[ו] שהערביים משתחוים לאבן רגליהם כדאמרן בבבא מציעא (ד' פו:) אמרו לו בערביים משתחוים שמשתחוים לאבן רגליהם: **רבן גמליאל ברבי.** כלומר אדם גדול וכן כל ברבי שבגמ': **זקן אשמאי.** אשם רשע ועם הארץ[ז]: **מזקני ישראל.** גמר זקן מזקני מה להלן גדולים וחכמים דכתיב (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו: **אין זקן אלא זה שקנה חכמה.** ולשון שוטריקון דבר הכתוב וקמיה פריך היינו ת"ק: **אלא כמקום שיש לו הידור.** בעמידתו דהיינו תוך ד' אמות[ח] דמומחא מילתא שמפניו הוא עומד: **יכול יהדרנו בממון.** יכול יהא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון: **יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו.** לקמן (דף לג.) פריך אטו בגשיעי עסקינן: **דבר המסור ללב.** בלבו של עשה הדבר הוא יודע אם ראהו או לאו לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידיעוהו לכף זכות ויאמרו לא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שכל המתחבאות גלויות לו ויודע בך שלבתור ולבטל מצותו מתכוונת: **אלא יטריח.** אם יכול ליכך דרך אחרת שלא יעמיד את הליכות: **זקן ויראת.** להכי סמך ויראת לזקן לומר שאף הזקן יירא: **כל שיבה במשמע.** ואפי' זקן אשמאי: **ת"ק סבר יניק וחכים לא.** והכי קאמר תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו' והתם זקנים וחכמים היו כדכתיב אשר ידעת כי הם וגו' אלמא זקנים וידועים הוו: **ור' יוסי הגלילי.** דמשני ליה לקרא ממשמעו זקנה ממש ודרש ליה זה שקנה חכמה סבר אפי' יניק וחכים: **אי אלא דעתך כדאמר ת"ק.** לחד הוא דאיירי ביה קרא שיבה והוא חכם נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת ונגמר ג"ש מאי שנא דפלגינהו ש"מ מדתי מילי גינהו וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו איסי בן יהודה: **משום דבעי למיסמך.** לומר אגא יטריח כדלעיל: **כדקאמר רבי יוסי.** דתרי גינהו נכתוב בתרייהו קימה והידור: יכול

מסורת הש"ס

א) [מיי' פ"ה מהל' ת"ת הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רמב סעיף לב]: **שנה ב** מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל"י טוש"ע יו"ד סימן רמד סעיף יד: **שנו ג** מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ג: **שנו ד** מיי' פ"ו מהל' ת"ת הלכה ה סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סי' רמד סעי' ה: **שנה ה** מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' ד: **שנם ו** מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג: **שם ז** מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ו: **שמא ח** מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ה: **ט** מיי' שם הל' ו טוש"ע שם:

תורה אור השלם

1. כי אם בתורת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה: תהלים א ב
2. וּיִקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח
3. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
4. מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט לב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֱסֹף לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
6. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז: משלי ח כב

תוס' ר"י הזקן

הלולא. תוספה. מדלי. מגביה להם הכוס ששתה. רבנן רבנן. כלומר אלו שעמדו מפני אינם גדולים ואתם גדולים ולפיכך לא עמדתם הלא אף הם גדולים. אשמאי. בור. לא תשם (בראשית מז. יט) לא תבור. מזקני ישראל. וחכמים היו שהרי שרתה עליהם נבואה. שיש בה הידור. שניכר שלכבודו עשה והיינו כשהוא קיבוב. בממון. ליתן לו משלו. יעצים. לשון עוצם עיניו מראות ברב (ישעיה לג, טז). כמו סוגר. ויראת מאלהיך. כלומר אע"פ שאתה עושה בדרך שלא יחשדוך בני אדם על זה שיחשבו שלא ראיתו ולא ידעתו יש לך ליירא מהשם שידוע לבבך. ישרת. שלא ילך תמיד לפניהם שיטרחו לעמוד. זקן ויראת. אף לזקן נאמר ויראת.

מוסף רש"י

אין תורה דיליה היא. נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה בדמתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם (ע"ז יט:). **בי הילולא.** חופה (ערובין נד:). **ודלי ליה כסא.** הגביה לו הכוס להשקותן (רש"י ריש"ף). **ברבי.** גדול הדור היה ואל הדבר היה דקרי ליה ברבי לשון חכמה ומריפות הוא (עיין כא:). **שום תשים עליך מלך.** ישראל המחבו שישימו עליהם שומות הרבה, כלומר שהבא אימתו עליהם שלכך אין כתיבי מחול, שלפיכך ריבה הכתוב שומות הרבה (כתובות יז:). **ה' קנני ראשית דרכו.** מפני שכשעלה במחשבה לפניו לברוא את עולמו נתקיים הכולם נשמע בתורה (אבות פ"ו מ"א). **דבר המסור ללב.** של אדם, נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות (ב"מ נח:). **ויראת מאלהיך.** יש לך ליראת מן היוצר היודע מחשבתיך שאתה מנקם מחשבותיה לשפטר ממלותו (לקמן לג:).

מוסף תוספות

א. מלשון אשם. רמב"ן. **ב.** לענין מזוזה פתחי שמאי כלומר פתחים ריקים שאין שם משקוף. **שם. ג.** בלא תורה. תוס' ר"ר: אלא שההוא בעל מידות. מאירי: והיינו דממעט אין זקן אלא חכם, ומשום הכי פליג איסי ואמר כל שיבה בתשמע. רמב"ן. **ד.** מתוך פרש"י משמע דדריש ג"ש זקן מזקני וכן פירש בהדיא בשמעתין גבי אי ס"ד בדאמר ת"ק. תוס' הרא"ש. **ה.** דאשכחן זקן בלשון חכם. רשב"א. **ו.** דע"כ איסי בן יהודה סבר דזקן היינו יניק וחכים. תוס' הרא"ש: רכיון דס"ל דשיבה משמע אפי' אשמאי א"כ זקן לאו פירושא דשיבה הוא אלא באפי נפשיה קאי וליניק וחכים אתי דאי זקן וחכים ל"ל משום חכמה

ז) [לקמן לג.]. **ח)** [עיין פנהדרין כ ע"א].

ט) ע"ז יט., **י)** [בכת"י: ולזו], **יא)** ס"ה בני, **יב)** [בכת"י: בני ליה למיעבד], ובכ"ר ורש"ס: בני לומעבד ליה], **יג)** [בכת"י ובכ"ר: מבמה. ובכ"ל. יעבי"ן], **יד)** [בילקוט רמז רכט בפ' בשלח העתיק דרבין, בכת"י אימא, ברבי וכ"ה בדפוס, וע"י. והיקף ע"י הרב"ל ע"ש, ובר"ש מדעסיא], **טו)** ס"ה ליג, **טז)** פנהדרין יט: מאוטות יז. קוטה מא:, **יז)** [פנהדרין כב.], **יח)** ת"כ פ' קדושים פרק ז תוספתא דמגילה פ"ג הכ"ו, **יט)** [כ"מ נח:], **כ)** [לקמן לג:], **כא)** [כ"מ תוס' שבועות כח: ד"ה לכתוב ומה שניתמי על לידו], **כב)** [בכתובות יח. ד], **כג)** [בכ"ר שבכ"ף נוסף: שמלא אשמאי], **כד)** [לקמן לג ע"א], **כה)** [עיין פנהדרין כ ע"א].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com